

שער היחוד והאמונה – פרק ז

ובזה יובן מה שכתוב בזהר הקדוש דפסוק "שמע ישראל" הוא יחודא עלאה, ויברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" הוא יחודא תתאה. כי "ועד" הוא "אחד" בחלופי אתון.

כי הנה סבת וטעם הצמצום וההסתרה הנה שהסתיר והעלים הקדוש ברוך הוא את החיות של העולם, כדי שיהיה העולם נראה דבר נפרד בפני עצמו.

הנה הוא ידוע לכל, כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו ותברך, דאין מלך בלא עם. פרוש, "עם" מלשון "עוממות", שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך. כי אלו אפלו היו לו בנים רבים מאד, לא שייך שם מלוכה עליהם, וכן אפלו על שרים לבדם; רק "ברוב עם" דווקא "הדרת מלך". ושם המורה על מדת מלכותו ותברך הוא שם אדנות, כי הוא אדון כל הארץ.

ונמצא כי מדה זו ושם זה הן המהוין ומקיימין העולם להיות עולם כמות שהוא עכשיו, יש גמור, ודבר נפרד בפני עצמו, ואינו בטל במציאות ממש, כי בהסתלקות מדה זו ושם זה חס ושלום – היה העולם חוזר למקורו בדבר ה' ורוח פיו ותברך, ובטל שם במציאות ממש ולא היה שם "עולם" עליו כלל. והנה גדר ובחינת שם "עולם" נופל על בחינת מקום ובחינת זמן דווקא. בחינת מקום הוא מזרח ומערב צפון ודרום מעלה ומטה; בחינת זמן – עבר הנה ועתיד.

והנה כל בחינות אלו אין להן שייכות במדות הקדושות העליונות, כי אם במדת מלכותו ותברך לבדה שייך לומר שהוא ותברך מלך למעלה עד אין קץ, ולמטה עד אין תכלית, וכן לד' סטרין. וכן בבחינת זמן, "ה' מלך ה' מלך ה' מלוך". ונמצא שחיות המקום וכן חיות הזמן והתהויותם מאין ליש וקיומם כל זמן קיומם הוא ממדת מלכותו ותברך ושם אדנות ברוך הוא.

ולפי שמדת מלכותו ותברך מיחדת במהותו ועצמותו ותברך בתכלית היחוד, כמו שיתבאר, הלכך גם בחינת המקום והזמן בטלים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו ותברך כבטול אור השמש בשמש. וזהו שלוב שם אדנות בשם הנוי"ה. כי שם הנוי"ה מורה שהוא למעלה מן הזמן, שהוא היה הנה ויהיה ברגע א' כמו שכתוב [ברעיא מהימנא פרשת פינחס]. וכן למעלה מבחינת מקום, כי הוא מהנה תמיד את כל בחינת המקום כלו, מלמעלה עד למטה ולד' סטרין.

והנה אף על פי שהוא ותברך למעלה מהמקום והזמן, אף על פי כן הוא נמצא גם למטה במקום וזמן, דהיינו שמתייחד במדת מלכותו שממנה נמשך ונתהווה המקום והזמן, וזהו יחודא תתאה [שלוב הנוי"ה באדנות ברוך הוא]. דהיינו שמהותו ועצמותו ותברך, הנקרא בשם אין סוף ברוך הוא, מלא את כל הארץ ממש בזמן ומקום. כי בשמים ממעל ובארץ ולד' סטרין הכל מלא מאור אין סוף ברוך הוא בשוה ממש, כי כך הוא בארץ מתחת כמו בשמים ממעל ממש, כי הכל הוא בחינת מקום, הבטל במציאות באור אין סוף ברוך הוא המתלבש בו על ידי מדת מלכותו המיוחדת בו ותברך. רק שמדת מלכותו היא מדת הצמצום וההסתרה, להסתיר אור

אין סוף ברוך הוא, שלא יבטלו הזמן והמקום ממציאותם לגמרי, ולא יהיה שום בחינת זמן ומקום במציאות, אפלו לתחתונים.

והנה במה שנתבאר יובן מה שכתוב: "אני ה' לא שניתיי" (מלאכי ג, ו), פרוש: שאין שום שנוי כלל, כמו שהיה לבדו קדם בריאת העולם, כך הוא לבדו אחר שנברא.

וזהו שאומרים: "אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא" כו', בלי שום שנוי בעצמותו ולא בדעתו. כי בידיעת עצמו יודע כל הנבראים, שהכל ממנו ובטל במציאות אצלו. וכמו שכתב הרמב"ם זכרוננו לברכה שהוא היודע, והוא הידוע, והוא הדעה עצמה - הכל אחד; ודבר זה אין כח בפה לאמרו, ולא באזן לשמעו, ולא בלב האדם להכירו על בוריו, כי הקדוש ברוך הוא מהותו ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש מכל צד ופנה בכל דרך יחוד, ואין דעתו דבר נוסף על מהותו ועצמותו כמו שהוא בנפש האדם, שדעתה דבר נוסף על מהותה ומרכבה בה. שהרי כשהאדם לומד ויודע איזה דבר, כבר היתה בו נפשו המשפלת בטורם שלמד וידע; ואחר שלמד וידע, נתוספה ידיעה זו בנפשו; וכן מדי יום ביום, "ימים ידברו ורב שנים ידיעו חכמה" (איוב לב, ז), ואין זו אחדות פשוטה אלא מרכבת. אבל הקדוש ברוך הוא הוא אחדות פשוט בלי שום הרקבה וצד רבוי כלל; ואם כן, על כרחך מהותו ועצמותו ודעתו הכל דבר אחד ממש בלי שום הרקבה. ולפיכך, כשם שאי אפשר לשום נברא בעולם להשיג מהות הבורא ועצמותו, כך אי אפשר להשיג מהות דעתו, רק להאמין באמונה שהיא למעלה מהשכל ומהשגה שהקדוש ברוך הוא יחיד ומיוחד. הוא ודעתו הכל אחד ממש, ובידיעת עצמו מכיר ויודע כל הנמצאים עליונים ותחתונים עד שלשול קטן שבבים, ועד יתוש קטן שיהיה בטביר הארץ, אין דבר נעלם ממנו. ואין ידיעה זו מוסיפה בו רבוי והרקבה כלל, מאחר שאינה רק ידיעת עצמו, ועצמותו ודעתו הכל אחד.

ולפי שזה קשה מאד לצייר בשכלנו, על כן אמר הנביא: "כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבתתי ממחשבתתכם" (ישעיה נה, ט), וכתוב "החקר אלו-ה' תמצא" וגו' (איוב יא, ז), וכתוב: "העיני בשר לך אם כראות אנוש תראה" (איוב י, ד). שהאדם רואה ויודע כל הדברים בידיעה שחוץ ממנו, והקדוש ברוך הוא בידיעת עצמו, עד כאן לשונו [עייין שם בהלכות יסודי התורה, והספימו עמו חכמי הקבלה כמבואר בפרדס מהרמ"ק זכרוננו לברכה].

והנה מפאן יש להבין שגגת מקצת חכמים בעיניהם, ה' יכפר בעדם, ששגו וטעו בעיונם בכתבי האר"י זכרוננו לברכה, והבינו ענין הצמצום המזכר שם כפשוטו, שהקדוש ברוך הוא סלק עצמו ומהותו חס ושלוט מעולם הזה, רק שמשגיח מלמעלה בהשגחה פרטית על כל היצורים כלם אשר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. והנה מלבד שאי אפשר כלל לומר ענין הצמצום כפשוטו, שהוא ממקרי הגוף, על הקדוש ברוך הוא הנבדל מהם רבוא רבבות הבדלות עד אין קץ, אף גם זאת לא בדעת ידברו, מאחר שהם מאמינים בני מאמינים שהקדוש ברוך הוא יודע כל היצורים שבעולם הזה השפל ומשגיח עליהם; ועל כרחך אין ידיעתו אותם מוסיפה בו רבוי וחדוש, מפני שידע הכל בידיעת עצמו, הרי כביכול מהותו ועצמותו ודעתו הכל אחד.

וְזֶהוּ שְׁפָתוֹב בְּתַקוּנֵים תַּקוּן נ"ז : דְּלִית אַתְר פְּנוּי מִיְנִיָּה לֹא בְּעֵלְאִין וְלֹא בְּתַתְּאִין, וּבְרַעֲיָא מְהִימְנָא פְּרִשְׁת פִּינְחָס : אִיהוּ תְּפִיס בְּכֹלְא וְלִית מֵאן דְּתַפִּיס בֵּיה כּוּי, אִיהוּ סוּבְב כָּל עֲלָמִין כּוּי וְלִית מֵאן דְּנַפִּיק מִרְשׁוּתִיָּה לְבַר, אִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין כּוּי, אִיהוּ מְקַשֵּׁר וּמְיַחַד זִינָא לְזִינִיָּה עֲלָא וְתַתְּא, וְלִית קוּרְבָא בְּד' יְסוּדִין אֲלֵא בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּד אִיהוּ בִּינְיָיְהוּ, עַד כָּאן לְשׁוֹנו. וְרוּצָה לֹומֵר : "לִית מֵאן דְּתַפִּיס בֵּיה", שְׂאִין מִי שְׂיַתְּפֵס בְּהַשְׁגַּת שְׁכֹלוּ מְכָל שְׁכָלִים הַעֲלִיּוֹנִים בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּתַקוּנֵים : "סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין וְלִית מַחְשָׁבָה תַּפִּיסָא בְּדָ כָּלְל."

וְגַם בְּתַחֲתוּנִים, אָף עַל גַּב דְּאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין, אִינוּ כְּנִשְׁמַת הָאָדָם תּוֹךְ גּוּפוֹ, שְׂהִיא נִתְּפֹסֶת תּוֹךְ הַגּוּף עַד שְׂמַתְּפַעֲלַת וּמְקַבְּלַת שְׁנוּיִים מִשְׁנוּיֵי הַגּוּף וְצַעְרוֹ, מְהַפְּאוֹת אוֹ קְרִירוֹת אוֹ חֲמִימוֹת הָאֵשׁ וְכִיּוּצָא ; מַה שְׂאִין כֵּן בְּהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂאִינוּ מְקַבֵּל שׁוּם שְׁנוּי מִשְׁנוּיֵי עוֹלָם הַזֶּה, מְקִיץ לְחוּרְף וּמִיּוֹם לְלֵילָה, כְּדַכְּתִיב : "גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יַחְשִׂיךְ מִמּוֹךְ וְלֵילָה כִּיּוֹם יֵאִיר", לְפִי שְׂאִינוּ נִתְּפֵס כָּלְל תּוֹךְ הַעוֹלָמוֹת אָף עַל גַּב דְּמְמַלֵּא לוֹן.

וְזֶהוּ גַם כֵּן עֲנִין סוּבְב כָּל עֲלָמִין, פְּרוּשׁ דְּרִיךְ מְשַׁל, כְּשֶׁאָדָם מִתְּבוּנָן בְּאִיזָה דְּבַר חֲכָמָה בְּשְׁכֹלוּ אוֹ דְּבַר גְּשָׁמִי בְּמַחְשְׁבָתוֹ, אֲזִי שְׁכֹלוּ וּמַחְשְׁבָתוֹ מְקִיפִים עַל הַדְּבַר הַהוּא הַמְּצִיר בְּמַחְשְׁבָתוֹ אוֹ בְּשְׁכֹלוּ, אֲדָ אִין מְקִיפִים עַל הַדְּבַר הַהוּא מְמַשׁ בְּפַעַל מְמַשׁ. אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, דְּכַתִּיב בֵּיה "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֶיכֶם" וְגו', מַחְשְׁבָתוֹ וַיִּדְעֶתוּ שְׂיִודַע כָּל הַנְּבָרָאִים מְקַפֵּת כָּל נְבָרָא וְנְבָרָא בְּפַעַל מְמַשׁ, שְׂהִרִי הִיא הִיא חִיּוּתוֹ וְהַתְּהוּוּתוֹ מֵאִין לִישׁ בְּפַעַל מְמַשׁ.

וּמְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין הִיא בְּחִינַת הַחִיּוּת הַמְּתַלַּבֶּשֶׁת תּוֹךְ עֵצִים הַנְּבָרָא, שְׂהִיא מְצַמְצָמַת בְּתוֹכוֹ בְּצַמְצוּם רַב כְּפִי עֲרֵךְ מַהוּת הַנְּבָרָא, שְׂהוּא בְּעַל גְּבוּל וְתַכְלִית בְּכַמּוּתוֹ וְאִיכוּתוֹ, דְּהֵיִינוּ מַעֲלָתוֹ וְחֻשְׁבִּיבוּתוֹ. כְּגוֹן הַשְּׁמֶשׁ, שְׂגוּפוֹ יֵשׁ לוֹ גְּבוּל וְתַכְלִית בְּכַמּוּתוֹ, שְׂהוּא כְּמוֹ קס"ז פְּעָמִים כְּגֹדֶל כְּדִיּוֹר הָאֶרֶץ. וְאִיכוּתוֹ וּמַעֲלָתוֹ, הוּא אוֹרוֹ, גַּם כֵּן יֵשׁ לוֹ גְּבוּל עַד כְּפֵמָה יוּכַל לְהֵאִיר, כִּי לֹא יֵאִיר לְבִלְתִּי תַכְלִית, מֵאַחַר שְׂהוּא נְבָרָא. וְכֵן כָּל הַנְּבָרָאִים הֵם בְּעֵלֵי גְּבוּל וְתַכְלִית, כִּי מֵהָאֶרֶץ לְרַקִּיעַ מַהֲלַךְ ת"ק שָׁנָה כּוּי.

וְאִם כֵּן, הַחִיּוּת הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּהֵם הִיא בְּבְּחִינַת צַמְצוּם רַב וְעֵצוּם, כִּי צְרִיכָה תַּחֲלָה לְהַתְּצַמְצָם צַמְצוּמִים רַבִּים וְעֵצוּמִים עַד שְׂיַתְּהוּהוּ מַכְחָה וְאוּרְהָ עֵצִים הַנְּבָרָאִים כְּמוֹת שְׂהֵם בְּעֵלֵי גְּבוּל וְתַכְלִית. כִּי מְקוֹר הַחִיּוּת הוּא רוּחַ פִּינוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַמְּתַלַּבֶּשׁ בְּעֵשְׂרָה מְאָמְרוֹת שְׂבַתוֹרָה, וְרוּחַ פִּינוּ יִתְּבַרְךְ הִיָּה יָכוֹל לְהַתְּפַשֵּׁט לְאִין קַץ וְתַכְלִית וּלְבְּרוּא עוֹלָמוֹת אִין קַץ וְתַכְלִית לְכַמּוּתָם וְאִיכוּתָם וּלְהַחֲיוֹתָם עַדִּי עַד, וְלֹא הִיָּה נְבָרָא עוֹלָם הַזֶּה כָּלְל (שְׂכְּמוֹ שְׂהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא אִין סוּף, כְּדָ כָּל מִדּוֹתָיו וּפְעֻלוֹתָיו, דְּאִיהוּ וְגִרְמוּהִי חַד, הֵיִינוּ הַחִיּוּת הַנְּמַשְׁכֵּת מִמִּדּוֹתָיו, שְׂהוּן חֲסֵד וְרַחֲמִים וּשְׂאָר מִדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוּתָן שְׂמַתְּלַבְּשׁוֹת בְּרוּחַ פִּינוּ, כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי, וְעוֹלָם עַל יְדֵי חֲסֵד יִבְנֶה בְּדַבַּר ה' וְרוּחַ פִּינוּ הַנְּעֻשָׂה כְּלִי וּלְבוּשׁ לְחֲסֵד זֶה, כְּהַדִּין קַמְצָא דְּלְבוּשִׁיָּה מִנִּיָּה וּבִיָּה).

אֲלֵא שְׂצַמְצָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָאוֹר וְהַחִיּוּת שְׂיִוְכַל לְהַתְּפַשֵּׁט מְרוּחַ פִּינוּ, וְהַלְּבִישׁוּ תּוֹךְ צִירוּפֵי אוֹתִיוֹת שֶׁל עֵשְׂרָה מְאָמְרוֹת וְצִירוּפֵי צִירוּפִיָּהוּן בְּחִלּוּפֵי וּתְמוֹרוֹת הָאוֹתִיוֹת עֲצָמָן וּבְחֻשְׁבוֹנָן וּמְסַפְּרוֹן, שְׂכָל חִלּוּף וּתְמוּרָה מוֹרָה עַל יְרִידַת הָאוֹר וְהַחִיּוּת מִמְּדַרְגָּה לְמְדַרְגָּה, דְּהֵיִינוּ שְׂיִוְכַל לְבְּרוּא וּלְהַחֲיוֹת בְּרוּאִים שְׂמְדַרְגּוֹת אִיכוּתָם

ומעלתם היא פחותה ממדרגות איכות ומעלת הברואים הנבראים מאותיות ותיבות עצמן שבעשרה מאמרות, שבהן מתלבש הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, שהן מדותיו. והחשבון מורה על מיעוט האור והחיות, מיעוט אחר מיעוט, עד שלא נשאר ממנו אלא בחינה אחרונה שהוא בחינת החשבון ומספר, כמה מיני פוחות ומדרגות כלולות באור וחיות הנה המלבש בצירוף זה של תיבה זו.

(ואחר כל הצמצומים האלה וכיוצא בהן, כאשר גזרה חכמתו יתברך, הוא שהיה יכול האור והחיות להתלבש גם בתחתונים, כמו אבנים ועפר הדומם, כי "אבן" דרך משל – שמה מורה כי שרשה משם העולה ב"ן במספרו ועוד אל"ף נוספת משם אחר לטעם הידוע ליוצרה. והנה שם ב"ן בעצמו הוא בעולמות עליונים מאד, רק שעל ידי צמצומים רבים ועצומים ממדרגה למדרגה ירד ממנו חיות מועט במאד מאד, עד שיוכל להתלבש באבן. וזו היא נפש הדומם המחיה ומהנה אותו מאין ליש בכל רגע, וכמו שנתבאר לעיל. וזו היא בחינת ממלא כל עלמין, מה שאין כן בחינת סובב כל עלמין.)

וכל כח ומדרגה יכול לברוא בראים כפי בחינת מדרגה זו גם כן לאין קץ ותכלית בכמותם ואיכותם להחיות עדי עד, מאחר שהוא כח ה' המתפשט ונאצל מרוח פיו, ואין מעצור כו'. אך שלא יהיה איכותם במעלה גדולה כל כך כאיכות ומעלת בראים שיוכלו להבראות מבחינת כח ומדרגת האותיות עצמן :